

21.08.2013.

Uloga poslovnih zona u razvoju BiH je, barem deklarativno, odavno prepoznata. Poseban značaj ovog mehanizma se ogleda u tome što je razvoj ovakvih sistema velikim dijelom i stvar kreativnosti, poduzetnosti ali i ingerencije lokalne općinske administracije. Time se onima koji najbolje poznaju lokalne prilike na upravu daje jedan od bitnih sistema lokalnog razvoja. Poslovne zone se s pravom vide kao način za privlačenje stranih (FDI) ali i domaćih (DDI) investicija kojim će se zaposliti lokalno stanovništvo te potaknuti izvoz. Pozitivne prakse širom svijeta pokazuju da vrijedi ulagati u ove sisteme jer se usljed nedostatka kvalitetne infrastrukture, veliki broj firmi odlučuje svoje pogone otvoriti upravo u unaprijed opremljenim zonama.

Ostvarivanje konkurentske prednosti

Poslovne zone predstavljaju plansko grupisanje privrednih subjekata na specifičnom prostoru. Ono što privlači kompanije da otvore pogone u ovim sistemima jesu beneficije koje variraju od povoljnijeg ili besplatnog najma, poreskih olakšica pa do pomoći u izvozu. U slučaju BiH, općinska administracija je najčešće upravitelj i idejni nositelj razvoja poslovnih zona. Prednost

ovakvog sistema organizovanja ekonomskih aktivnosti je u tome što se omogućava forsiranje sektora koji su tradicionalno razvijeni na određenom prostoru i općini daju konkurentsku prednost. Praktična primjena ovog znači da će npr. općina Tešanj i općina Zenica u svojim poslovnim zonama poticati metalsku industriju obzirom da je veliki broj kompanija aktivan upravo u ovom sektoru. U isto vrijeme, drugi gradovi će forsirati aktivnosti u poljoprivrednom ili drvoprerađivačkom sektoru. Ovim putem se općinama daje mogućnost da same doprinesu svom ekonomskom razvoju i da se izbjegnu situacije kada viši nivoi vlasti propisuju ekonomske politike koje su u suprotnosti sa stvarnim stanjem i potrebama na terenu.

Poslovne zone su fleksibilan pojam i mogu biti klasificirane na zanatske, industrijske, uslužne, poljoprivredne itd. Ova podjela je ustvari refleksija ekonomije jedne zemlje i time se nastoji privući što veći broj poslovnih subjekata u sistem poslovnih zona. Iskustva zemalja koje su prošle kroz tranziciju u kojoj se trenutno nalazi BiH pokazuju da uz dozu ozbiljnosti i kreativnosti, mogu biti ostvareni značajni rezultati. U studiji koju je pripremio Ekonomski institut Sarajevo, navodi se da preko 80% priliva stranih investicija u Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj dolazi upravo putem slobodnih zona. Naravno da je BiH još uvijek daleko iza ovih zemalja u ekonomskom razvoju, ali iskustva drugih zemalja trebaju služiti kao putokaz i cilj kojem treba težiti.

Kako razviti poslovne zone?

Sanjin Halimović, ministar razvoja, poduzetništva i obrta FBiH, izjavio je da od 69 poslovnih odnosno poduzetničkih zona koje je ministarstvo kojem je on na čelu sufinanciralo, samo trećina njih u funkciji i da se u njima godišnje otvori oko stotinu radnih mjesta. Očigledan nesrazmjer u dostupnom potencijalu te neiskorištenosti istog posljedica je nekolicine faktora.

Prije svega, sam razvoj poslovnih zona u BiH nije intenzivno počeo neposredno nakon rata već je uzeo zamaha formiranjem regionalnih razvojnih agencija koje na ovim projektima rade zajedno sa općinama. Sam razvoj ovih zona košta puno novca koje općine skupljaju na različite načine od kojih su se neki pokazali kao jako uspješni. Emisija municipalnih obveznica kao način prikupljanja novca za opremanje poslovnih zona je uspješno korištena u općini Cazin te općini Tešanj. U isto vrijeme, Republika Srpska je otišla korak dalje u odnosu na FBiH po ovom pitanju i dosad je preko deset opština emitovale obveznice kojim je zaključno sa 2012. godinom prikupljeno oko 66 miliona KM za različite svrhe. Novac prikupljen na ovaj način ne mora nužno biti iskorišten za poslovne zone, ali je svakako preporučljivo investirati u razvojne projekte a ne u krpljenje budžetskih rupa.

Kao treći bitan faktor važan za ekonomski razvoj jeste spremnost i vizija razvoja koju promoviše i provodi lokalna uprava. Poslovne zone su samo jedan od čitavog seta faktora koji utiču na poslovnu klimu jednog područja, ali se u razvoju istih ogleda spremnost općinske administracije na ponekad bolne ali nužne korake. Sistem vlasti u BiH nije pretjerano naklonjen inovacijama, i stoga je često stvar vodećih pojedinaca da li će se desiti određeni pozitivni pomaci. A činjenica je da pozitivnih pomaka i primjera svakako ima.

Pozitivni primjeri u BiH

Jedna od najpoznatijih poslovnih zona jeste u Vitezu, PC 96 – Vitez. Jedna je od rijetkih čiji je razvoj počeo neposredno nakon rata i trajao je od 1996. do 2002. godine, s tim da se ista konstantno unapređuje i razvija ovisno o ekonomskim prilikama. Prije ekonomske krize koja je počela 2008. godine, preko 5000 ljudi je svoj posao pronašlo u ovoj zoni a kompanije kao što su FIS d.o.o., EKOS d.o.o., UKRAS d.o.o. i mnoge druge su imale bruto obrt od gotovo 950 miliona KM.

U Republici Srpskoj je primjetan uspjeh Banja Luke koja je ova godine zabilježila 1700 radnika zaposlenih u 80 privrednih subjekata lociranih u svojoj poslovnoj zoni. Činjenica da je ova zona locirana u političkom i ekonomskom centru entiteta dodatno privlači kompanije te je direktor poslovne zone, Đurad Banjac, najavio dodatna ulaganja i proširivanje kapaciteta. Od manjih općina u BiH, Gračanica, Gradačac i Tešanj bilježe pozitivne rezultate u privlačenju kompanija i razvoju svojih poslovnih zona.

Iskustva iz regiona i svijeta

Iskustva ostalih zemalja u regionu pokazuju da su industrijske zone jedan od bitnih elemenata privrednog razvoja. Slovenija je razvoj industrijskih zona započela u devedesetim godinama, s tim da je 1999. godine prihvatila evropski model razvoja osnivajući razvojne agencije koje su bile nosilac razvojnih projekata. Trenutno u Sloveniji ima preko 100 industrijskih poslovnih zona koje se dijele na veće locirane u Ljubljani, Mariboru i Celju, te manje opštinske zone veličine 5-20 ha. Jedna od najrazvijenijih poslovnih zona je locirana u Savinja regionu veličine 690 ha, i trenutno je tu locirano preko 650 kompanija.

Hrvatska također bilježi značajne aktivnosti u polju razvoja industrijskih i poslovnih zona.

Usvajanjem ekonomske razvojne strategije 2002. i 2003. godine Ministarstvo gospodarstva i Ministarstvo za obrt, malo i srednje preduzetništvo su postali zaduženi za programe osnivanja poslovnih zona. Do sada je osnovano 235 poduzetničkih zona, 16 poduzetničkih inkubatora, 4 tehnološka parka te 27 preduzetničkih centara i 6 razvojnih agencija. Model po kojem se vrši financiranje poslovnih zona jeste da jedinice lokalne i regionalne uprave moraju osigurati sredstva u minimalnom iznosu od 30%, dok za područja od posebnog državnog interesa trebaju osigurati minimalno 15% od ukupne sume potrebne za investiciju.

Jedna od zemalja koja je zabilježila veliki ekonomski razvoj jeste Irska koja je prvu industrijsku zonu otvorila 1958. godine na Shannon aerodromu. Ova zona je vremenom prerasla u veliki kompleks od 240 ha u kojem je locirano 130 kompanija i zaposleno 8.000 ljudi. Koncept irskih poslovnih zona je baziran na izvozno proizvodnim zonama koje su najčešće planski građene u regionima sa velikom nezaposlenošću. Strane investicije potaknute razvojem poslovnih zona su jedan od razloga zbog kojih je ekonomija Irske postala najbrže rastuća u Evropi te podatak da je u ovu zemlju od 1987. pa do danas uloženo 13 milijardi eura govori sam za sebe.

Vizija budućnosti

Imajući u vidu tmurnu ekonomsku situaciju u BiH, neophodno je iskorištavanje svih kapaciteta koji će doprinijeti privrednom razvoju. Poslovne zone su svakako jedan od aduta koje se u tom kontekstu trebaju forsirati kroz saradnju svih nivoa vlasti, a ponajviše organa lokalne uprave koji u ovom slučaju moraju preuzeti lidersku poziciju. Općinska administracija mora biti pro-aktivna te inicirati i stimulirati osnivanje poslovnih i industrijskih zona iznalaženjem različitih metoda financiranja.

Jedan od načina na koji se može doći do relativno jeftinih razvojnih projekata jeste i kroz korištenje kapaciteta i infrastrukture bivših državnih kompanija i industrijskih zona. Naravno, ove zone ponekad i neće biti prikladne za razvoj modernih industrija i u tom slučaju se treba pristupiti razvoju novih poslovnih zona. Ne treba zaboraviti ni podršku koja mora doći i od viših instanci vlasti koje bi odgovarajućim strategijama podržale i stvorile regulatorni okvir koji će obezbijediti poreske olakšice kompanijama lociranim unutar poslovnih i industrijskih zona.

Jedan od ciljeva razvoja industrijskih zona bi trebalo biti i stvaranje regionalnih klastera te specijalizacija radne snage, a ne stvaranje jeftine radne snage. Na primjeru razvoja IT industrije u Irskoj jasno se vidi prednost jasnog odabira industrije koja će se razvijati, te se potvrđuje teza po kojoj treba razvijati specijaliziranu radnu snagu. Time se povećava konkurentnost domaće

ekonomije i povećava životni standard, a spriječava zloupotreba zaposlenih. U konačnici, potrebno je osigurati adekvatnu promociju ovog koncepta jer trenutne analize pokazuju da i pored evidentnog potencijala, isti nije iskorišten u potpunosti te je potreban veći angažman kako državnog tako i privatnog sektora.

Izvor: www.ekapija.ba